

İLAHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ 23:2 (2018), SS. 1-17.

Makale Gönderim Tarihi: 03.07.2018 Makale Kabul Tarihi: 02.08.2018

Araştırma Makalesi

CEMÂAT-İ İSLÂMÎ'DE SİYASET ÜZERİNE YAPILAN MÜLAHAZALARIN MEVDÛDÎ PERSPEKTİFİNDEN İNCELENMESİ*

Gülşen YAĞIR AHMETOĞLU
Ahmet BAĞLIOĞLU*****

Öz

Cemâat-i İslâmî'ye göre siyaset, dini ikame etmek için yerine getirilmesi gereken bir araçtır. Bu amaçla Hindistan'da kurulan Cemâat-i İslâmî, Hz. Muhammed'in oluşturduğu toplum modelinde yeni bir cemaat oluşturmayı gaye edinmiştir. Bu anlayış ve metot çerçevesinde bireyler öncelikle zihni ve ahlaki yönden yetiştirilmeliydi. Bireylerde gerçekleşen bu değişim ve yenilik örnek bir Müslüman toplumun gerçekleşmesine vesile olacaktı. Ancak Cemâat-i İslâmî Pakistan'a geçtiğinde hareket metodunu değiştirdi. Cemâat'in bu yeni metodu Cemâat içerisinde birçok tartışma ve itirazlara konu oldu. Cemâat-i İslâmî'nin siyasete girmesi etik bulunmadı ve onun, daha çok ahlaki eğitim üzerinde yoğunlaşması gerektiği şeklinde düşünüldü. Cemâat-i İslâmî içerisinde yapılan bu münazaraları değerlendirmek, onun siyaset anlayışını ortaya koymak bakımından önemli bir yer teşkil etmektedir. Bu makalede Cemâat-i İslâmî'nin siyaset anlayışı, Pakistan'da Cemâat-i İslâmî'nin metot ve yönteminde yapılan bu değişikliklere yöneltilen eleştirilere karşı, Mevdûdî'nin müdafaası ile birlikte değerlendirilerek ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Cemâat-i İslâmî, Mevdûdî, Siyaset, Hindistan, Pakistan.

Analysis of Thought on Politics in Jamaat-i-Islami in the Perspective of Maududi

Abstract

According to Jamâat-i Islami, politics is an instrument that must be fulfilled in order to substitute religion. For this purpose, Jamaat-i-Islami, founded in India, like the model of the society that Muhammad created, it aimed to create a new community. Within the framework of this understanding and methodology, individuals should be educated primarily in the mind and the

---

Atf: Yağır Ahmetoğlu, Gülşen- Bağlioğlu, Ahmet. "Cemâat-i İslâmî'de Siyaset Üzerine Yapılan Mülahazaların Mevdûdî Perspektifinden İncelenmesi". *Firat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 23:2 (2018): 1-17.

* Bu makale, "Tarihsel Süreçte Cemâat-i İslâmî" adlı doktora tezinden türetilmiş olup herhangi bir yerde yayımlanmamıştır.

** Dr. Milli Eğitim Bakanlığı, Öğretmen Muhittin Ardahan Ortaokulu, gulsenyagar@hotmail.com, Orcid: 0000-0002-6117-7059, 05536014035.

*** Doç. Dr., Firat Üniversitesi, baglioglu@firat.edu.tr, Orcid: 0000-0001-5852-6951, 05303493859.

moral. This change and innovation in the individual will be instrumental in the realization of an exemplary Muslim community. However, when the Jamâat-i Islami passed to Pakistan, it changed the method of movement. This new method of Jamâat has been subject to many discussions and objections within Jamaat. It was thought that the politics of Jamâat-i Islami was not found ethical and it should concentrate more on moral education. Evaluating these developments made within the Jamâat-i Islami constitutes an important place in terms of revealing his political understanding. In this article, the understanding of politics of Jamâat-i Islami was discussed with the defense of Mevdûdî against the criticism directed to the change of method and method of Jamâat-i Islami in Pakistan.

Keywords: Jamaat-i Islami, Maududi, Politics, India, Pakistan.

Giriş

Cemâat-i İslâmî, Ağustos 1941'de, Seyyid Ebu'l-A'lâ el-Mevdûdî'nin çağrısı üzerine yetmiş beş kişiyle İslâmî dirilişi başlatmak için Hint alt kıtasında, Pakistan'ın Lahor şehrinde kurulan önde gelen çağdaş İslâmî hareketlerden biridir.

Cemâat-i İslâmî'nin kurucu babası olan ve onun fikri öncülüğünü yapan Mevdûdî'nin temsil ettiği fikirlerin temelinde yaşadığı ortamın dini ve siyasi yapısı etkili olduğu gibi kendisinden önce yaşamış dinî ve siyasî önderlerin etkileri de görülmektedir. Hindistan'da yaşanan gelişmelerin Cemâat-i İslâmî'nin ortaya çıkmasında büyük bir etkisi vardır. Hindistan, İngiliz sömürgesi altına girdikten sonra sosyal ve siyasî açıdan dışlanan Hindistan Müslümanlarının umudunu bağladığı Osmanlı hilâfetinin de çökmesiyle büyük bir hayal kırıklığı yaşadı. Hindistan Müslümanlarının kendilerini tamamen çaresiz hissettiği bu dönemde çıkar yol olarak bazı İslâm âlimleri tarafından farklı çözüm önerileri getirildi.

Hindistan'da İngiliz sömürgesine ve İslâm dünyasının gerilemesine karşı farklı tepkiler gösterilmiştir. Kimisi tepkisini radikal bir şekilde gösterirken kimisi de yönetimle çatışmamak için sessiz kalmayı tercih etmiştir. Seyyid Ahmed Han (1817-1898) ve Aligarh Hareketi mensupları ile Gulam Ahmed Kâdiyânî ve Kâdiyânîler İngiliz sömürge yönetimiyle birlikte hareket etmiş; Ehl-i Kur'an, Ehl-i Hadis, Diyobendi, Birelvi, Nedvetü'l-Ulema hareketleri ile Haydarabad-Dekken uleması ise bağımsız olarak hareket etmişlerdir.¹

Böyle bir ortamda fikirlerini kaleme alarak mücadele eden Mevdûdî'nin düşüncelerinin kırılma noktası hilafet hareketinin çökmesi ve ondan sonra Hindistan'da Hint ve Müslümanlar arasında çıkan karışıklıklar olmuştur. 1924'te Hilafetin kaldırılmasıyla birlikte Hintliler ve Müslümanların arasında ortak payda olan özgürlük mücadelesi yerini birbirlerine karşı düşmanca saldırılara bırakmıştı. 1925'te Müslümanları tekrar Hindu yapma düşüncesiyle Swami Shradhanad tarafından başlatılan kampanya, onun bir

¹ *Mevdûdî: Hayatı, Görüşleri ve Eserleri* (Doğumunun 100. Yılı Anısına Sempozyum), ed. Abdulhamit Birişik, İnsan Yay., İstanbul, 2007, s. 15.

Müslüman tarafından katledilmesiyle neticelendi. Bütün bu olaylar doğal olarak Mevdûdî'nin siyasî düşüncelerine de aksetti. Mevdûdî, İslâm'a yöneltilen saldırılara karşı 1929'da yazdığı *İslâm'da Cihat* adlı eseriyle din ve siyasete ait görüşlerini, "ilahi bir devlete olan ihtiyaç" parolasıyla ortaya koydu. Zaten Mevdûdî'nin kurduğu Cemâat-i İslâmî de bu düşünceler ekseninde oluşmuş dini ve siyasi parti hüviyetine sahip idi.²

Önceleri Cemâat-i İslâmî, bütün Hindistan'ı Daru'l-İslâm'a çevirme saikiyle her tür milliyetçilik unsurunun ötesinde İslâm birliğini önceleme söylemiyle hareket etmiştir. Ancak Cemâat-i İslâmî, 1947 bağımsızlık hareketinden sonra Pakistan'da İslâmî bir devlet kurmak için mücadele etmiştir. Nitekim Mevdûdî, 1947 bağımsızlık hareketini bir devrim olarak görüp³ "inkılâp" olarak adlandırdı. Bağımsızlık hareketinden önce kendisini, yazılarına, liderlik eğitimine ve organize olmak için çalışmalarına yoğunlaştırırken, bağımsızlık hareketinden sonra planlarında değişiklik yapmak zorunda kaldı. Mevlâna Ebü'l-Leys İslahî Hindistan'daki Cemâat-i İslâmî'nin lideri olup, Mevdûdî'ye yakın bir insandı. Bölünmeden sonra İslahî daha çok İslâmî konulara yoğunlaşmış, Hindistan'da Müslüman toplumunun dinî konularıyla ilgilendi. Cemâat'in Pakistan kolu ise Mevdûdî'nin liderliğinde Pakistan'da İslâmî bir devlet kurmak için bir kampanya başlattı. Her iki bağımsız devlette de siyasî politikada çok farklı adımların atıldığı görülecektir.⁴ Ancak Cemâat-i İslâmî'nin siyasî politikada attığı adımlar Cemâat-i İslâmî içinde bazı üyeler tarafından hoş karşılanmamış ve bu konuda Cemâat-i İslâmî'ye karşı muhalif bir grup oluşmuştur. Bu muhalif tarafa karşı Mevdûdî'nin, özellikle dinde siyasetin önemini vurgulayarak hedeflerine ulaşmak için siyasete girmenin gerekli olduğuna dair yaptığı açıklamalar, bir yandan Cemâat-i İslâmî'nin siyaset anlayışını ortaya koyduğu gibi, öbür yandan Mevdûdî'nin bu konudaki yaklaşımlarının da Cemâat-i İslâmî üzerinde ne ölçüde etkili olduğunu göstermektedir.

1. Mevdûdî'nin Kısa Hayat Hikâyesi

Mevdûdî, 25 Eylül 1903 tarihinde Hindistan'ın güneyindeki Haydarabad Dekken eyaletine bağlı Evrengâbâd kasabasında doğdu. O'nun soyu Hz. Hüseyin'e kadar dayandırıldığı için "Seyyid" olarak anılır. Nesebinin Arap olduğu iddia edilmekle beraber anne tarafından Türk olduğu da

² Seyed Vali Reza Nasr, *The Vanguard of The Islamic Revolution: The Jama'at-i Islami of Pakistan* University of California Press, London, 1994, s. 13; Seyyid Ebu'l-A'lâ Mevdûdî, *Cemâat-i İslâmî Ki Sal 29*, Şube-i Neşriyat Cemâat-i İslâmî Pakistan, Lahor, 1970, s. 11-16; Seyyid Ebu'l-A'lâ Mevdûdî, *Tahrîk-i İslâmî: Eyk Tarih Eyk Dâstân*, ed. Hurşid Ahmed, Lahor, 2013, s. 93-95.

³ John L. Esposito, *Güçlenen İslâm'ın Yankıları*, çev. Erol Çatalbaş, Yöneliş Yay., İstanbul, 1989, s. 129; Seyyid Ebu'l-A'lâ Mevdûdî, *Tahrîk-i İslâmî ka Âyende Lâiha-i Amel*, Lahor, 2011, s. 79-80.

⁴ Mevdûdî, *Cemâat-i İslâmî ki Sal 29*, s. 51.

söylenmektedir. Büyük dedelerinden Hint alt kıtasındaki etkili olan Çiştî tarikatından Kutbuddin Mevdûd-ü Çiştî, zamanında Hicaz'dan Afganistan'daki Herat'a daha sonra ise Hindistan'a yerleşmiştir. Mevdûdî'nin bağlı olduğu bu soyun bir kanadının büyüklerinden olan Ebu'l-A'lâ Mevdûdî, Sultan İskender Lodhi zamanında hicret edip Hindistan'a gelmiş ve evlatları Delhi'ye yerleşmiştir. Ailesi de ona atalarının ismi olan Ebu'l-A'la Mevdûdî adını vermiştir.⁵

Mevdûdî'nin babası Seyyid Ahmet Hasan dindar ve ibadetlerine düşkün bir avukattır.⁶ O, Seyyid Ahmet Han tarafından Aligarh'ta kurulan Medresetü'l-Ulûm'un öğrencilerindedir.⁷ Mevdûdî'nin annesi Rukiye Begüm, Kurban Ali Beg'in kızıdır. Sülalesi, önce Evrengzib döneminde Hindistan'a göç etmiş önce Moğollara daha sonra ise Haydarabadlı Asifiye Nizamlarına asker olarak hizmet etmiştir.⁸

Mevdûdî evde özel öğrenimini tamamlamasının ardından on bir yaşında Evrengâbâd'daki Medrese-i Fevkâniyye'nin⁹ sekizinci sınıfına başlamıştır. O, medresede aynı zamanda modern bilimler olan Kimya, Fizik, Matematik ve Tarih gibi dersleri de öğrenmiştir.¹⁰

Mevdûdî, hem yazarlık hem de çalışma faaliyetlerine ilk olarak gazetecilik mesleğiyle başlamıştır. O, kongre taraftarı olup "Medine",¹¹ haftalık olarak yayınlanan "Tac",¹² Cem'iyet-i Ulema-i Hind'in¹³ yayın organı olan

⁵ Syed Asad Gilanî, *Maudûdî Thought and Movement*, Lahor, 1984, s. 21-29; Masudul Hasan, *Sayyid Abul A'ala Maudûdî and His Thought I-II*, Islâmîc Publications, Lahor, 1984-6, s. 1-3; Esad Gilanî, *Mevdûdî'in Hayatı*, çev. N. Ahmed Asrar, Hilal Yay., İstanbul 2000, s. 23; Sarwat Saulat, *Maulana Maududi*, IIP, Karachi, 1979, s. 1; Muhammed Ammara, *Ebu'l-A'lâ el-Mevdûdî, ve's-Sahvetü'l-İslâmiyye*, Dârü's-Şuruk, Kahire, 1987, s. 29-30; Anis Ahmad, "Mevdûdî", *DİA*, İstanbul, 2004, XXIX/432; Hamira Mevdûdî, *Babam Mevdûdî*, çev. Hülya Afacan, Mana Yay., İstanbul 2011, s. 23. Mevdûdî'nin Hayatı ve Eserleri konusunda geniş bilgi için bkz Gülşen Şahin, *Mevdûdî'nin Din ve Siyaset Anlayışı*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Elazığ, 2011, s. 19-30.

⁶ Mevdûdî, *Babam Mevdûdî*, s. 23.

⁷ "Maududi, Seyyid Abu'l-A'lâ (1903-1374) Theologian, Political İdeologus Founder of Jamaat-e İslâmî", *Müslim India*, CXIII, New Delhi (1992), s. 197.

⁸ Gilani, *Mevdûdî'nin Hayatı*, s. 31-32.

⁹ Bu okul hem klasik hem de modern eğitim veren Haydarabad Osmanîye Üniversitesi'ne bağlı yan bir kuruluştur.

¹⁰ Gilanî, *Maudûdî Thought and Movement*, s. 32-37.

¹¹ Gilanî, *Mevdûdî'nin Hayatı*, s. 39.

¹² Gilanî, *Maududi Thought and Movement*, 38-40.

¹³ Hilafet Hareketi'ne Hindistan'da Hindu ve Müslümanlar İngilizlere karşı aktif olarak katıldı. Gandhi'ye göre, bu tür Hindu ve Müslüman birliği, yüz yıllardır olmamıştı. 22 Kasım 1919'da Delhi'de yapılan Hilafet Konferansı'nın ilk toplantısı ve gündeminde, İngiliz hükümetine ve müttefiklerine vaatlerini hatırlatılacaktı. Bu görüşmeye Hindu ve Müslüman düşünürler önemli sayılacak sayıda idi. Bu toplantı sonunda yirmi beş Müslüman Ulema yeniden toplandı. "Cem'iyet-i Ulema-i Hind" adlı bir grup oluşturdu. Mevlana Kifayetullah başkan Mevlana Ahmad Said Dehlevi de sekreter seçildi. Cem'iyet-i Ulema-i Hind'in asıl amacı, İslâm ilkeleri ışığında siyasî ve uluslararası olayları analiz etmek ve rehberlik yapmaktır. Bu kısa sürede olsa, Hindu Müslüman birliğinin doruk noktasına ulaştığı, Hind tarihinin ilk aşamasıydı. (Turab-ul-Hassan, Sargana Khalil Ahmed, Shahid Hassan Rizvi, "The Role of Deobandi Ulema in Strengthening the Foundations of Indian Freedom Movement (1857-1924)", *Pakistan Journal of Islamic*

“Müslim” ile yine aynı organizasyonun yayın organı olan “el-Camiat” isimli gazetelerde çalışmıştır.¹⁴

Mevdûdî siyasî düşüncelerini “el-Camiat” gazetesinde neşrediyordu. Hindistan’da Müslümanlar ile Avrupa emperyalizmi altında Türklerin zor durumlarını ifade ediyordu.¹⁵ “el-Camiat”ın Kongres yanlısı olmasından dolayı bu gazeteden ve gazetecilikten ayrılıp Haydarabad Dekken’e gitti. O burada Hindistan’daki Müslümanların durumunu içeren kitaplar yazdı. Daha sonra 1932’de ise burada “Tercümânü’l-Kur’ân” adlı dergiyi çıkardı. Mevdûdî’nin temel düşüncesi İslâm’ı bir hayat düzeni olarak insanlara anlatmaktı. O, insanların ancak bu şekilde Batı taklitçiliğinden kurtulabileceğine inanıyordu.¹⁶

Mevdûdî’ye göre sömürge altındaki İslâm ülkeleri ilmi ve fikri yönden gerilemiştir. İnsanlar, Batılı seküler kültürü benimseyip hayatlarından dini uzaklaştırmışlardır. Bundan kurtulmanın yolu da İslâm inancını yeniden tesis edecek Kur’an ve Sünnete dayalı bir şekilde fertten topluma uzanan bir tecdit ve ihya hareketidir.¹⁷ Mevdûdî’nin düşünceleri İslâm’a yönelmek için makul ve iyi düşünülmüş bir tarz olarak birçok aydın tarafından benimsenmiş ve yayılmıştır.¹⁸

Uzun yıllar Cemâat-i İslâmî’nin liderliğini yapan Mevdûdî, Pakistan’da yönetime gelmek için demokratik yolların meşruluğunu savundu. O, burada seküler sistemin gelmesini istemediğinden dolayı muhalifleriyle mücadele etmek zorunda kaldı. Hayatının son yıllarında sağlık sorunları yüzünden Mayıs 1979’da tedavi için Amerika’ya gitmiştir. Tedavisinden sonra sağlığı kısmen düzelen Mevdûdî bu arada yarım kalan *Siret-i Server-i A’lem* adlı eserini tamamlamaya çalıştı. Daha sonra tekrar rahatsızlanan Mevdûdî, yoğun bakıma alındı. Nihayet durumu iyice kötüleşen Mevdûdî üçüncü bir kalp krizi geçirerek 22 Eylül 1979’da vefat etti.¹⁹

2. Cemâat-i İslâmî’nin Siyaset Anlayışına Genel Bir Bakış

Cemâat-i İslâmî’nin siyaset konusundaki düşüncelerinin temelinde din anlayışı önemli bir yer tutar. Bu düşünceye göre din sadece inanç ve ibadet

Research, Vol 15, 2015, 42-43). Bununla birlikte, Kasım 1945’te Cemiyet-i Ulema-i Hind, (JUH) ulemanın bir grubu, örgütü Cemiyet-i Ulema-i İslâm adında ayrı bir grup oluşturacak şekilde Hindistan’ı terk edip Pakistan fikrine destek verdiklerini ilan ettiler. (Bkz. Shahid Javed Burki, *Historical Dictionary of Pakistan*, Third Edition, The Scarecrow Press, Oxford 2006, s. 271-272).

¹⁴ Saulat, *Maulana Maududi*, s. 3.

¹⁵ John L. Esposito, “Mawdudi, Sayyid Abû Al-A’la”, *The Oxford Encyclopedia of the Modern İslamic World*, Volume III, New York (1995), s. 72.

¹⁶ Gilani, *Mevdûdî’nin Hayatı*, s. 42.

¹⁷ Anis Ahmad, “Mevdûdî”, *DİA*, XXIX/432.

¹⁸ Abdul Moghni, “Sayyid Abul Ala Maudoodi-A tribute”, *The MWL Journal*, Vol. 7(8), June 1980, Makkah, s. 55.

¹⁹ Geniş bilgi için bkz: Saulat, *Maulana Maudidi*, s. 158-168.

konularını içermez. Din aynı zamanda hayatı düzenleyen bir fonksiyona sahiptir. Bu anlamda Cemâat-i İslâmî, din-siyaset ya da din-devlet arasındaki ilişki, siyasal gücün amaçları, hükümetin gerekliliği ve yönetim şekli, itaat ve sadakate ait usul ve kaideler gibi konuların Kur'an'da yer aldığı iddia ederek, görüşlerini bu şekilde temellendirmeye çalışmıştır.

Cemâat-i İslâmî'ye göre, ülkedeki her türlü zulüm ve haksızlığın sona erebilmesi ancak dine dayalı âdil bir sistemin gelmesiyle mümkündür. İslâmî olmayan her sistem bozuktur. İnsanlar böyle bir sistemi yöneten liderlerin zulmü altında zarara uğramaktadır. Oysa her açıdan adil olan İslâmî sistem, insanların inançlarını da teminat altına alarak insanlara dayatma yapmamaktadır.²⁰

Mevdûdî'ye göre, dinde siyasetin önemli bir yeri vardır. O, bu düşüncesini şu şekilde dile getirir: Müslümanlar bizim bütün faaliyetlerimizi siyasi görür ve böyle gördükleri için de ehemmiyet vermezler. Çünkü siyasetin dindeki ehemmiyetinden habersizdirler. Müslüman olmayanlara gelince: İslâm'ı az bildikleri veya hiç bilmedikleri için; ayrıca İslâm düşmanı muhitlerde yetişmiş oldukları için bilmezler ki insanların bugün çekmiş olduğu ızdıraplar ve belaların kaynağı/menşei başlarında bulunan liderlerin fâcirliği ve fâsıklığıdır. Bir ferдин yeryüzünde iyiliği emredip kötülükten alıkoyması için çağrıda bulunması tek başına yeterli değildir. Böyle bir gaye taşıyan kişinin öncelikle dünyayı idare eden fâsik liderlerin ellerinden kurtarmaya çalışması gerekir. Bu kuvveti ellerinde bulunduran heva ve heveslerine uyan insanlar olduğu sürece adalet, medeniyet, siyaset, adap, ilim, düşünce ve fikirlerde olabildiğince başıbozukluk ve fesad hâkim olur. Şayet bu liderler Allah'a hesap vermeye inananlardan iseler, hayır ve doğruluk yolunda yürüyecek, böyle liderlerin idaresinde hayırlar çoğalacak, şer tohumları yok olacaktır.²¹

Cemâat-i İslâmî'ye göre din aslında hayatın kendisidir. Dinin olmadığı yerde ahlaki yaşantı bozuktur. Bu düşüncelere göre Mevdûdî, dinî, ne dünyadan el etek çekip zikir meclislerinde "Allah, Allah" demek, ne de dünyadaki işlerin iyi bir şekilde yürümesi için insanların Tanrılarını memnun etmeye çalışmaları olarak tanımlar. Ona göre bütün bu inanışlar hurafedir ve Hz. Muhammed'in getirdiği din anlayışıyla bağdaşmaz. Dolayısıyla din ve siyaseti birbirinden ayırmak, insanın dünya yaşamının ileriye gitmesine engeldir. Din, cahiliyede olduğu gibi yaşamın bir eki, bir yaması değildir. İnsan Rabbine bağlı olduğu kadar insanlara ve kâinata da bağlıdır. İslâm bu bağları insanlara göstermek için gelmiştir. İnsanın eş, çocuk, ana-baba, komşusu, dostu ve düşmanı olan bağlarını da din belirler. Ayrıca günlük hayatımızda

²⁰ Ali Asğar Selimi, "Din ka Hakiki Maksad: Nizam Adl Ka Kıyam", *Mahnâme Âlemi Tercümânü'l-Kur'ân*, Mart 2015. http://tarjumanulquran.org/site/publication_detail/686

²¹ Ebu'l Ala el-Mevdûdî, *İslami Hareketin Ahlâki Temelleri*, çev. Ali Uslu, Hilal Yay., Ankara, 1967, s. 17–20.

olan işlerimizi; örneğin yeme-içme, giyim- kuşam, meslek ve iş gibi alanlara da din ölçü koyar. Yine din, insanın insanla münasebeti olan; siyaset, geçim, toplu yaşam, gayrimüslimlerle iletişim gibi alanlara da ölçü koyar. Özetle dinin camiden çarşı ve pazara kadar her noktada ölçü koyan bir işlevselliği vardır.²²

Görüldüğü gibi Mevdûdî, dinî salt ibadet ve akaiden ibaret olarak görmemektedir. Bu duruma göre Mevdûdî, dünya işlerinde dinî ayıranları, dinî sadece iman ve ahirete imanda görenleri, dünyada İslâmî olmayan sistemlerde başarılı olmayı ve geldikleri mevkide de Müslümanları temsil ettiklerini söyleyenleri cahilce bir din anlayışı içerisinde görür. Ona göre, insanlar, kelime-i tevhîdi getirir ancak yaşayış şekli ve iş hayatında Kur'an'ın koymuş olduğu ilkelere göre hareket etmez. Oysa din ve dünya işleri birbirinden ayrılmaz. Kur'an'a uyan Müslümanlar, tek parti ve tek fırka olan Allah'ın partisine kayıtlıdır. Farklı hiziplere ve fırkalara bölünmemeleri gerekir. İnsanlar bu dünya araçlarını kullanarak hem maddi olarak hem de ruhen ve ahlaken kalkınmalıdır.²³

Mevdûdî, siyasete ait prensiplerin ve Allah'ın yeryüzündeki hâkimiyetini esas alan âyetlerin²⁴ olduğunu söyleyerek görüşlerine delil getirir. Bu düşünceye göre İslâm devletinde hâkimiyet Allah'ın olup, insan da Allah'ın halifesi olarak Allah'ın kanunlarını yerine getiren konuma sahiptir. İslâm hükümetinde çalışan bütün insanlar ahlaki ve zihni terbiye içerisinde kurallara uyan ve Allah rızasını temel alan fertlerden oluşur.²⁵ Kur'an'dan sonra ikinci kanun kaynağı ise sünnettir.²⁶ Halife, Allah'ın hükümlerine göre iktidarı elinde bulunduran kimsedir. Diğer önemli bir konu ise yeryüzünde idare hakkının tüm Müslümanlara verilmesidir. İktidar herhangi bir şahıs veya zümrenin tekelinde değildir. Her inanç sahibi, kendi kişisel yeteneğiyle Allah'a karşı sorumludur.²⁷

Mevdûdî, "Onların işleri, aralarındaki müşavere ile olur."²⁸ ayetinin toplumsal işlerin müşavere ile olması gerektiğine, müşaverenin asıl ruhunun Hz. Peygamber'in ruhunda beyan edilmiş olduğunu söyler.²⁹ Ona göre, hâkimiyet ve hilafet tasavvurunun fitri ve mantiki gereği olan Allah ve Resûl'e itaatten sonra ulû'l-emr'e itaat gelir. Ulû'l-emr'e itaat bütün Müslümanlar için

²² Seyyid Ebu'l-A'lâ Mevdûdî, *İslâmî Riyâset*, Yayına Haz. Hurşid Ahmed, Lahor, 1386/1967, s. 38-45. (Mevdûdî, *İslâm'da Hükümet*, çev. Ali Genceli, Hilal Yay., V. Baskı, İstanbul, 2006, s. 41-48).

²³ Mevdûdî, *İslâmî Riyâset*, s. 46-48. (Mevdûdî, *İslâm'da Hükümet*, s. 48-52).

²⁴ En'am, 6/73; R'ad, 13/16; Nisa, 4/1; Bakara, 2/29; Fâtır, 35/3; Vakı'a, 56/58-72; Ta'ha, 20/8; Rum 26; A'raf, 7/26; Secde, 32/5.

²⁵ Mevdûdî, *İslâmî Riyâset*, s. 711-714. (Mevdûdî, *İslâm'da Hükümet*, s. 640-643).

²⁶ Mevdûdî, *İslâmî Riyâset*, s. 391. (Mevdûdî, *İslâm'da Hükümet*, s. 359).

²⁷ Mevdûdî, "İslâm'ın Siyaset Görüşü", *Azgın Medeniyet-Huzur ve Kurtuluş* içinde, çev. Ali Zengin, İstanbul, 2004, s. 174-175.

²⁸ Şûra, 42/38.

²⁹ Mevdûdî, *İslâmî Riyâset*, s. 396-398. (Mevdûdî, *İslâm'da Hükümet*, s. 362-363).

vaciptir. Örneğin, "Ey iman edenler! Allah'a itaat edin, peygambere itaat edin, sizden olan ülü'l-emre de. Eğer bir hususta anlaşmazlığa düşerseniz -Allah'a ve âhirete gerçekten inanıyorsanız-onu, Allah'a ve peygambere götürün. Bu, elde edilecek sonuç bakımından hem hayırlıdır hem de en güzeldir."³⁰ ayeti İslâm'ın dini, medeni, siyasî nizamının temel kaidesidir. Bu kaide, İslâmi hükümetin de ilk düsturudur. Bu düşünceye göre o, Müslümanlar içinden çıkmış emir sahiplerine itaatin gerekli olduğunu savunmuş, ayrıca İslâm nizamını bozacağından, idareci zümreye karşı gelmenin, onlarla çekişmenin doğru olmadığını savunmuştur.³¹

3. Cemâat-i İslâmî'de Siyaset Üzerine Yapılan Mülâhazaların Mevdûdî Perspektifinden İncelenmesi

Cemâat-i İslâmî, Hindistan'da İslâmî bir hareket olarak kurulduğunda önceliği insanların zihni ve ahlaki eğitimleri üzerine verdi. Mevdûdî, "lâ dinî" olarak isimlendirdiği Hindistan'ın yönetim sisteminde öncelikle insanları İslâm'a davet ve tebliğ ederek onları zihni, ahlaki ve ruhi yönden değiştirmek gerektiğine inanıyordu. Bu şekilde eğitilen insanlar bâtıla karşı mücadele edecek zamanla insanlar bu düzene ameli olarak karşı duracaktı. Bunun sonucu olarak böyle bir ortamda bâtıl sistem hakkın karşısında duramayacak ve yerini hak sistem alacaktı. Özellikle İslâmî eğitime önem verilmesi kişilerde İslâmî düşüncenin uyanmasına vesile olacaktı.³²

Cemâat-i İslâmî hareket metodunu Pakistan'a geçtikten sonra değiştirdi. Cemâat'in bu yeni metodu Cemâat içerisinde birçok tartışma ve itirazlara konu oldu, hatta Cemâat'ten ayrılmalara varacak kadar hadiseler yaşandı. Cemâat-i İslâmî'de itirazlar özellikle şu konular üzerinde yapıldı: Cemâat-i İslâmî'nin İslâmî anayasa istemi, gerçek bir devrimi bırakıp, yapmacık bir yöntemin sonucu olarak değerlendirildi. Bu düşünceye göre Cemâat, önce insanların ıslâhı için çabalamalıydı. İnsanlar ıslâh olduğunda zaten ortam düzelecekti. Bazılarına göre şeriatın gelmesiyle herkesin eli kesilecekti. Hatta olması düşünülen İslâmî düzen bütün dünyada garip karşılanabilirdi. Ancak bu itirazlardan en çok dile getirileni zihni devrimin siyasî devrimden önce gelmesi gerektiği tezi üzerineydi. Bu görüşe göre cumhuriyet yönetiminin bir sakıncası yoktu. İslâm, kişinin ruhuna sirayet ettiğinde zaten siyasî sistem de İslâmî olacaktı.³³

Cemâat-i İslâmî'nin bu yöntem değişikliği Cemâat üyeleri tarafından bazı eleştirilere sebep olmuş, Cemâat-i İslâmî'nin hedefinden saptığı düşüncelerine kadar götürmüştü. Mevdûdî, Cemâat-i İslâmî'nin hedefinden

³⁰ Nisa, 4/59.

³¹ Mevdûdî, *İslâmî Riyâset*, s. 199-203, (Mevdûdî, *İslâm'da Hükümet*, s. 189-194).

³² Mevdûdî, *Tahrîk-i İslâmî ka Âyende Lâiha-i Amel*, s. 95.

³³ Mevdûdî, *Tahrîk-i İslâmî ka Âyende Lâiha-i Amel*, s. 99-101.

saptığını ve metot değiştirdiğini düşünenlere karşı “yöntemde değişiklik oldu, hedefte ise sapma yoktur” diyerek savundu. Ona göre, Cemâat-i İslâmî'nin kuruluş amacı İslâmî düzeni getirmektir. Mevdûdî'ye göre %98'i Müslüman olan bu ülkede fırsatlar eskisinden çok daha iyiydi ve bu fırsatlar değerlendirilmeliydi. Hem sayı olarak hem de güç olarak daha iyi oldukları için bu fırsatları değerlendirmek için vakit kaybetmeden işe koyulmak gerekiyordu. Bağımsızlıktan önce en önemli iş Müslümanların İslâmî bilincini uyandırmaya çalışmaktı. Pakistan'da ise yapılması gereken öncelikli iş İslâmî düzenin bir an önce Pakistan'a yerleşmesini sağlamaktı. Mevdûdî, Pakistan'da olan gelişmelerin ani olduğunu ve hazırlıksız yakalandıklarını söyler. Burada İslâmî düzenin yerleşmesi için en önemli şartın bir İslâm anayasası olması gerektiğini belirtir. Ona göre Hindistan'da böyle bir metot değişikliğine ihtiyaç yoktu. İslâm adına kurulan Pakistan'da ise bu siyasî keşmekeşin ancak bir İslâm anayasası yapmakla son bulacağını savunuyordu.³⁴

Cemâat'te bazı üyelere göre siyasete girmek etik değildi. Bu düşünceye göre, Cemâat'te çalışan bazı üyelerin ahlaki kurallara uymadığı şeklinde ithamlar gündeme geliyordu. Bu etik olmayan davranışlar, yapılan seçim kampanyalarına dahi yansiyabiliyordu. Dolayısıyla Cemâat seçimden kaçınmalı, eğitim ve din siyasetten uzak bir şekilde yürütülmeliydi. Böyle düşünen üyeler Cemâat'in, gelecekteki seçimlere katılmaktan kaçınmasını ve 1951'deki karar alındığı gibi parlamentoda yer almak yerine toplumda ahlaki eğitim üzerinde yoğunlaşması gerektiğini söylediler.³⁵ Ancak bu konudaki tartışmalar birkaç yıl daha sürdü ve 1958 Şubat'ında Cemâat'in, Bahailvalpur ayaletindeki ünlü Machi Goth'ta yaptığı bir toplantıda sıcak bir şekilde tartışıldı. Bu tartışmaya Emin Ahsen İslahî önderlik etti. İslahî, liderlik değişikliği ya da seçim faaliyetlerinin toplumun arzulan reformunu gerçekleştirmek için gerekli olmadığını savundu. O, siyaseti Kur'ân ve sünnetten ödün vermek anlamına geldiğini söylerken, Mevdûdî *ikame-i din*'i kurmanın yolunun siyasetten geçtiğini savunuyordu. Ona göre ilkelerde taviz vermemiş sadece taktik değiştirmişlerdi. Cemâat'in gelecekte siyasette yer alıp almayacağı konusu hakkında yapılan oylamalarda Cemâat'in siyasette yer almasını kabul etmeyen on beş kişi istifa etti. Arkasından diğer istifalar ve ayrılmalar devam etti. 56 üye Cemâat'i tamamen terk etti. İstifa edenlerin çoğu ulema idi ve partinin dinî ağırlığını ve zekâsını temsil ediyorlardı. Onların yerini politikayı savunanlar aldı.³⁶

³⁴ Mevdûdî, *Tahrîk-i İslâmî ka Âyende Lâiha-i Amel*, s. 96-98.

³⁵ Mevdûdî, *Tahrîk-i İslâmî ka Âyende Lâiha-i Amel*, s. 118-126.

³⁶ Abdul Rashid Moten, “Mawdudi and the Transformation of Jama'at-e Islami in Pakistan”, *The Muslim World*, Vol. 93, No.3, July / October 2003, s. 396; Nasr, *The Vanguard of The Islamic Revolution: The Jama'at-i-i Islami of Pakistan*, s. 33 vd.

Cemâat kendisini siyasî bir partiye dönüştürmeye 1954'te Machi Goth'da karar verdi. Cemâat bu tarihten sonra siyaseti önceledi ama üyelik kriterlerinde yine titizliğini korumaya devam etti. Bu durum 1983'te Kadı Hüseyin Ahmed'in Cemâat'ın liderliğini devralmasına kadar sürdü. Ancak Kadı Hüseyin döneminde üyelik şartlarının biraz daha esnetildiği görülmektedir.³⁷ Cemâat-i İslâmî'nin kısa bir sürede siyasete yönelmesinin arkasında Pakistan devletinin kurulmasıyla birlikte burada iktidar olma arzusu yatar. Mevdûdî, değişen şartlar karşısında oturup Cemâat'ın istenen olgunluğa erişmesini beklemeyi ellerine geçen bu fırsatı göz ardı etmek olduğunu düşünürken Cemâat içerisinde siyasete girmenin çok erken olduğunu söyleyenlerin itirazları devam etti.

Mevdûdî, bu itirazları Cemâat-i İslâmî'nin hedefinin tam anlayamadığına bağladı. Ona göre bölünmeden önceki durumla bölünmeden sonraki şartlar değişmişti. İslâmî sistemi istemek fikri devrimden vazgeçmek anlamına gelmiyordu. Pakistan'da hem Müslümanların sayısı fazlaydı hem de Hindistan'daki gibi bir baskı yoktu. Bundan dolayı İslâmî riyaset olması kadar doğal bir şey olamazdı. İktidar Müslümanların elinde olursa her şey kendiliğinden düzelecekti. Eğitim ve öğretimden, sosyal hayatın oluşmasına kadar hayatın işleyişini sağlayacak kurallar İslâmî düzene göre şekil alacaktı. Yani siyasi devrim zihni ve ahlaki devrimi de beraberinde getirecekti. Pakistan İslâm adına kurulmuştu ve İslâmî anayasa istenmesi kadar normal bir şey yoktu. İşlerin kolaylaştırılması için devletin desteği gerekliydi. Müslüman olmayan devletin Müslümanlara nasıl engeller koyduğu bilinmekteydi. Aynı şekilde Pakistan'a İslâmî olmayan bir yönetim gelirse dizginler onların elinde olacaktı ve "dinsiz" bir hükümetin din için çalışacağı da beklenemezdi.³⁸ Cemâat-i İslâmî üyelerinden Mevlâna Emin Ahsen de aynı şekilde Pakistan'da İslâmî bir düzen olması gerektiğini, eğer "lâ dinî" bir devlet kurulursa bu devletin Müslümanların dinî köklerini ve din âlimlerini ortadan kaldıracığını söyleyerek bunun benzer bir örneğinin Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunda yaşandığını ifade eder.³⁹

Cemâat-i İslâmî'nin Pakistan'daki strateji değişikliğini isabetli bulan Cemâat üyelerinden biri de Enis Ahmed'dir. Ona göre, dünyada yapılan tüm reformlarda amaca ulaşmak için bir strateji değişikliği olmuştur. Strateji değişikliğini hedeften sapma ya da hayal kırıklığı yaşama ve kararlılığın eksikliği gibi görmek doğru değildir.⁴⁰

³⁷ Moten, "Mawdudî and the Transformation of Jamaat-e Islami in Pakistan", s. 408.

³⁸ Mevdûdî, *Tahrîk-i İslâmî ka Âyende Lâiha-i Amel*, s. 101-104.

³⁹ Mevdûdî, *Tahrîk-i İslâmî ka Âyende Lâiha-i Amel*, s. 105.

⁴⁰ Enis Ahmed, "Tebdil-i Nizam, Tahrîk-i Hükümeti Ameli: Çend Pehlu", *Mahnâme Âlemi Tercümânü'l-Kur'ân*, Nisan 2017. http://tarjumanulquran.org/site/publication_detail/1027

Cemâat-i İslâmî'nin İslâmî anayasa talebini eleştirenlere karşı Mevdûdî, Cemâat'ın sadece İslâmî anayasayı isteyen sınırlı bir parti olmadığını, Cemâat'ın geçmiş on yılındaki uygulamalarına bakıldığında bunun rahatlıkla görülebileceğini söyler. Ona göre bundan sonra siyasete girmeden yola devam etmek meydanı "lâ dini" sistemi isteyenlere bırakmak demektir. Cemâat-i İslâmî "lâ dinî" sistemin gelmemesi için mücadele etmeli ve bunun için halka gitmelidir. Çünkü halk İslâmî sistemi isterse bu sistemi istemeyen güçlerle savaşmak daha kolay olacaktır. Böylece ortam İslâmî anayasayı istemeye hazır hale gelecektir.⁴¹

Mevdûdî'ye göre Cemâat-i İslâmî'nin siyasete girmesini eleştirenler şu konularda gerçekleri görememektedir: Bunlardan birincisi, kendilerinden beklentisi olan halk (avâm) ve önemli kişiler (havâs) ümitsizliğe kapılacaktır. Çünkü onlar Cemâat-i İslâmî'yi sadece ıslâh için vaaz eden ancak fiilen bir iş yapmayan Cemâat olarak görecektir. Bu da Cemâat-i İslâmî'nin misyonuna aykırıdır ve bu bir istikrarsızlık olarak görülecektir. İkincisi, "biz son nefesimizle hakkı savunup bâtılla mücadele edeceğiz" dedikten sonra biz bu düşüncelerle kimseyi ikna edemeyiz. Üçüncüsü, Bu ülkede herkes gücüne ve kapasitesine göre bir istikamet tutturmuştur. Böyle bir ortamda Cemâat-i İslâmî siyasetten vazgeçerse bu, İslâm'ı savunan kişilerle İslâm'a karşı olan kişileri nasıl etkileyeceği söz konusudur. Dördüncüsü, İslâm'a karşı olanlar güçlenir ve Müslümanlar zayıf kalırsa hâkimiyet İslâm'a karşı olanların eline geçer.⁴²

Cemâat-i İslâmî'de "önce zihni ve ahlaki değişim sonra siyasî değişim olmalı" şeklinde düşünenlere karşı Mevdûdî'nin bakışı tavandan tabana bir değişim olması gerektiğidir. Çünkü ona göre liderler değiştiğinde bu halka yansiyacak ve böylece toplum da değişecektir. Cemâat-i İslâmî'nin henüz siyasete girmeye hazır olmadığını söyleyenlere karşılık o bu konuda gerekli tedbirleri aldıklarını belirtir. Mevdûdî, Cemâat'ın üyelerinden zihni ve ahlaki yönden kötü olduğu tespit edilenlere bir süre zaman tanıdığını, düzelmemeleri durumunda ise Cemâat'ten çıkarılacaklarını söyler. Cemâat bu konudaki katılığını 1965-1966 yıllarında tam üç yüz kişiyi Cemâat üyeliğinden çıkarmakla göstermiştir. Nitekim bu tutum Cemâat kuruluşundan itibaren devam etmiştir. Cemâat-i İslâmî'nin üyelik şartları ve kurallara uymayanları direkt üyelikten çıkarmasıyla onun siyasi bir parti gibi hareket ettiği söylenebilir. Mevdûdî'ye göre, eğitim sadece Cemâat içerisinde kalmamalı halka da davet ve tebliğ yapılmalıydı. O, bu konuda Cemâat'i eleştirenlere "Siz kendinize hücreler yapın ve oturun, ne zaman düzelirseniz o hücrelerden çıkarsınız...", "Suya girmeden yüzmeyi öğrenebilir misiniz?" şeklindeki sözleriyle karşılık veriyordu. Ona göre, Cemâat'ın içerisinde tam bir iyileşmeyi bekleyip harekete

⁴¹ Mevdûdî, *Tahrîk-i İslâmî ka Âyende Lâiha-i Amel*, s. 106.

⁴² Mevdûdî, *Tahrîk-i İslâmî ka Âyende Lâiha-i Amel*, s. 113-115.

geçmek inkılabı uygun bir metot değildi. İçtimai hayat böyle değışemezdi. Bu durum siyaset ve seçim için de söz konusuydu. Siyaset ve seçime girmeden tehlikeleri anlaşılmazdı. Mevdûdî'ye göre değışim gizli veyahut hileyle aniden değil, anayasal düzen içerisinde demokratik yöntemle olmalıydı. Bu yola ancak tedricen hareket ederek ulaşılırdı. Bu süreç içerisinde lider bulmak sanıldığı kadar zor değildi. Tedricen olan bu değışiklikle toplum da zamanla bu değışimi benimseyecek, zihni ve ahlaki yönden de değışim sağlanmış olacaktı.⁴³

Cemâat-i İslâmî'nin Pakistan'da yapmış olduğu faaliyetlere bakıldığında onun hedefine ulaşmak için gayri meşru yollarla değil tamamen sistemin kurallarıyla hareket ettiği görülmektedir. Amacı İslâmî bir hayatı Pakistan'a yerleştirmek olan Cemâat, seçimlere girmeyi, yönetici olmayı, gücünü kullanarak anayasayı değıştirmek gibi hedeflerle meşru bir siyasî parti olarak hareket etti. Pakistan kurulmadan önce daha çok eğitim, davet ve tebliğe ağırlık veren Parti, Pakistan devleti kurulunca hayalini kurduğu İslâm devletini gerçekleştirmek için hiç beklemeden siyasetin içine girdi. Bu konuda Mevdûdî, Cemâat üyelerine şöyle seslenmekteydi: "Bu sistemi yürütmek için zihni ve ahlaki yönden iyi yetişmiş insanlara ihtiyacı olanlara soruyorum; Aynı türden insanı yetiştiren bir fabrika var mı ki tıpatıp aynı insanları üretsin? İnsanı yılların tecrübesi ve ameli yetiştirir. Pakistan'ı yönetecek lider yok, henüz gücümüz yok diyenler bunları bahane etmesinler. Bizim yapmamız gereken sistemi iyi bilmek, işleri yürütmek, cumhûrî sistemde nasıl bir yol çizilir, bunları öğrenip tecrübe etmektir. Sistem bilinmeden siyaset yapılmaz. Yani önce bir parlamentoya girmek lazım. Bu işler ancak yerinde öğrenilir. Bu işler "Bismillah" demekle bir anda olmaz. Biz sadece ilmi bir kurumu temsil etmiyoruz. Eğer öyle olsaydı bir ilimler akademisi açar daha sonra belirli bir sayıya ulaşınca da kendi üniversitemizi kurardık. Bizim Cemâat-i İslâmî'de hazırladığımız altmış-yetmiş yıllık bir programın sebebi bu değildir."⁴⁴ Bütün bu söylemler Cemâat-i İslâmî'nin, siyasî bir parti sıfatıyla İslâm anayasasını Pakistan'a yerleştirmek ve İslâm devleti kurulması için mücadele edeceğinin göstergesidir.

Cemâat-i İslâmî'ye göre, Hz. Muhammed döneminde kurulan İslâm devleti Müslümanlar için örnek bir model oluşturmaktadır. Enis Ahmed'e göre, Hz. Muhammed'in Mekke'de başlayan İslâmî hareketi Medine'de devam etmiş, burada Hz. İbrahim'in dinî yeniden iktidar olmuştur. Hz. Muhammed'in Mekke'de uyguladığı strateji ile Medine'de uyguladığı stratejinin farklı olduğu görülmektedir. Hz. Muhammed dönemindeki formun birebir bugün uygulanması düşünülemez ancak o dönemde yaşanan deneyimler bütün İslâmî hareketlere ışık olabilir. Burada önemli olan husus mücadele ruhunu

⁴³ Mevdûdî, *Tahrîk-i İslâmî ka Âyende Lâiha-i Amel*, s. 117-125.

⁴⁴ Mevdûdî, *Tahrîk-i İslâmî ka Âyende Lâiha-i Amel*, s. 126-128.

anlamaktır. Ona göre Hz. Peygamber'in yenilikçi stratejisi üç kategoriye ayrılmaktadır: İlki; kalbe ve ruha hitap etmek, yani, Yüce Allah ile doğrudan bir ilişki kurulması, O'nun öğrettiği yolları benimsemesi ve Peygamber'in davetini almış olanların kalplerinin de Allah'ın rızasını gözetmesiydi. Bu nedenle, Allah'ı kabul ettikten ve Allah ile bir ilişki kurduktan sonra Allah Resulü'nün ibadetleri yapma yöntemleri ve onları takip etmek için de sünnetin tam bir haritası belirlenmişti. İkincisi ise; Eğitim stratejisiydi. Sessiz ve kalıcı bir devrim getirmek için eğitim stratejisi gerekiyordu. Onun kimliği, İslâmî kişiliği olan çalışanlarda ve liderde bulunmalıydı. Bu konuda samimi olanlar, Rabb'in ve Peygamberlerin huzurunda bulunacaklardı. Sadece siyasî arenada değil, evde, mahallede, camide bir çalışma ortamı yaratan eğitim stratejisi, iş dünyasında, sosyal ilişkilerde, eğitim ve öğretim uygulanmalıydı. Eğitim, davetin bir parçasıydı. Üçüncüsü ise toplumsal değişim stratejisiydi. Bu strateji diğer ikisinin bileşimi ve mantıksal sonucuuydu. Bu davet ve hizmetin sonucu olarak İslâm devleti ve İslâm toplumunun oluşmasına zemin hazırlamıştı. Enis Ahmed, Hz. Muhammed'in on üç yılı Mekke'de, on yılını Medine'de geçirdiği İslâmî hareketi dört halife döneminin parlak zamanlarını bu İslâmî davet ve yenilikçi değişim için bir model olarak görür.⁴⁵

Mevdûdî'ye göre ilk İslâm Cemâati olan Hz. Muhammed'in kurduğu bir avuç Müslüman'dan oluşan bu Cemâat hem fikri ve ahlaki olarak hem de siyasî devrimi birlikte yürütmüştür. Bu düşünceye göre, öncelikle bir hareketi yerine getirmek için bir topluluk olması gerekmektedir. Bu topluluk kendi amaçları için ilerlerken aynı zamanda önüne çıkan fırsatlardan da faydalanmalıdır. İktidar ve gücü ele alan bu topluluk daha sonra bütün hayat nizamını ele alıp yönetebilir. Ona göre bunu İngilizler yapmıştı. İngiliz hükümeti önce yönetimi ele geçirmiş daha sonra ise halkı ahlaki ve zihni yönden kendi emellerine göre değiştirmişti. Mevdûdî, bu konuda nebilerde görülen en iyi örneğin Hz. Yusuf olduğunu belirtir. Ona göre fikri güç, fikri inkılâp için kullanıldığında ancak o zaman başarıya ulaşılabilirdi. Bu nedenle siyasî devrimden kazanılan gücü fikri inkılâbın genişlemesi ve derinleşmesi için kullanmak gerekiyordu. Bu yöntemi ise Hz. Muhammed kullanmıştı.⁴⁶ Mevdûdî bu düşüncesiyle peygamberlerin sadece dini insanlara tebliğ etmekle kalmayıp aynı zamanda iktidar ve güç sahibi olmak için mücadele ettiklerini belirtir. Cemâat-i İslâmî, kendisini idealize ettiği ilk döneme dönüş hareketi olarak belirleyerek davasını kutsallaştırır.

Hurşit Ahmed de benzer fikirler öne sürer. Ona göre dünyada farklı yerlerde sıkıntı çeken Müslümanlarla birlik olmak gereklidir. Mısır'da İhvan-ı

⁴⁵ Enis Ahmed, "Tebdîl-i Nizam Tahrik-i Hükümeti Ameli: Çend Pehlu", *Mahnâme Âlemi Tercümânü'l-Kur'ân* Nisan 2017. http://tarjumanulquran.org/site/publication_detail/1027

⁴⁶ Mevdûdî, *Tahrîk-i İslâmî ka Âyende Lâiha-i Amel*, s. 129-130.

Müslimin hareketinde mücadele eden Müslümanlar birçok sıkıntı çekmiştir. Türkiye'deki Müslümanların ise daha farklı sıkıntıları olmuştur. Oysaki genç olan dünya Müslüman nüfusunun bu zulümlere karşı birlik oluşturup karşı çıkması gerekmektedir. Bu durumda sadece 'Emr bi'l-Ma'ruf ve Nehyi ani'l-Münker'i davet ve telkin şeklinde yapmak yeterli değildir. Değişim hem bireysel hem de toplumsal düzeyde yapılmalıdır. Hurşit Ahmed'e göre davet ve tebliğ üç aşamadan oluşmaktadır: Tanrı'yı tanıma, kendini tanıma ve toplumu tanıma. Kişi önce Allah'ı tanımalı ve aynı zamanda da Peygamber'in yolunu takip etmelidir. Kendini tanıyan kişi Allah ve Resulü'nün istediği gibi yaşar. Toplumla ilişkisi ise, aile, eş dost, Müslüman, kâfir ve kurumlar da dâhil toplumdaki her şeyi içine alır ve aynı zamanda bunların sorumluluğunu içerir. O'na göre Cemâat-i İslâmî'nin gayesi de bütünüyle dinî ikame etmek için İslâm düzenini kurmaktır.⁴⁷ Bu durumda Cemâat-i İslâmî'nin, 'Emr bi'l-Ma'ruf ve Nehyi ani'l-Münker'i davet ve tebliğde önemli bir esas olarak kabul ettiği görülmektedir. Ancak bu ilke sadece bireysel düzeyde değil aynı zamanda iktidarı elde etmek için de vesile olacaktı.

Görüldüğü gibi Cemâat-i İslâmî siyaset anlayışının temellerini Hz. Muhammed dönemini örnek alarak bugünü ihya etme üzerine oturtmuştur. Bu düşünceye göre kurtuluş o dönemi yeniden hayata geçirmekle mümkündür. Mevdûdî, Hz. Muhammed'in kurduğu devletin sadece savaşlar ile kazanılmadığını, aksine beş altı yıl süren savaşlarda ölen insan sayısının iki yüz ile bin arasında olmasıyla kansız bir inkılâpla gerçekleştiğini belirtir. Ona göre bu hareket metodu günümüzde de uygulanabilir. Bu da insanların tahkiki bir iman, şuurlu bir İslâm ve sarsılmaz bir irade ile şahsi çıkarlardan uzak bir şekilde hareket etmesiyle mümkün olur.⁴⁸ Mevdûdî'nin Hz. Muhammed dönemini, kansız bir inkılâp olarak nitelendirmesi siyasette uzlaşma ve barıştan yana olduğunu göstermesi bakımından önemlidir. İslâmî Camiât-i Talebe'nin aşırılıklarına karşı Mevdûdî'nin, talebe başkanlarını cezalandırması⁴⁹ aşırılıklardan uzak durmayı ve toplumda kaos oluşmasına sıcak bakmadığı şeklinde yorumlanabilir.

Cemâat-i İslâmî kendi nizamnamesini oluşturarak sınırlarını belirlediği ve Pakistan'da oyunu kurallarına göre oynayarak mücadele etti. Mevdûdî'ye göre, İslâmî nizamın yolu seçimlerden geçiyordu. Muhaliflerin çok güçlü olması hemen sonuç alınmasını engelleyebilirdi, belki de bu on, yirmi yıl kadar sürecekti. Salih bir liderin adaylığını koyması bir fırsat olarak değerlendirilmeliydi. İstenilmeyen durumlarda ise seçimlerden bir süre uzak kalınabilirdi. Mevdûdî, seçimlere katılma konusunda kendisini eleştirenlere

⁴⁷ Khurshid Ahmad, The Voice of Muslim America, Great Movements of The 20th Century, *Jama'at-e Islami*, no. 2 (investigativeproject.org/documents/misc/489.pdf), s. 3-4.

⁴⁸ Mevdûdî, *İslam İnkılabının Programı*, çev. Mikail Bayram, Hilal yay., Ankara, 1969, s. 71-78.

⁴⁹ Nasr, *The Vanguard of The Islamic Revolution: The Jama'at-i-i Islami of Pakistan*, s. 58.

karşı, "Seçim bir oy alma ve verme işinden ibaret değildir. Oysaki ortamın ıslâhı yahut bozulması seçimlere bağlıdır. Örneğin oyları parayla satın alanlar, kast, kabile gibi nedenlerle oy verenler, aday olan kişinin yalan yanlış vaatlerde bulunması gibi kötü amaçları olan insanlara meydanı boş bırakmak doğru mudur? Bunların amaçlarının hepsi "lâ dinî" sistemi getirmektir. Biz bu faşist ve menfaatperest kişilerden kurtulup yerine eğitilmiş ve vicdanlı kişileri getirelim."⁵⁰ şeklinde açıklamalarda bulundu.

Cemâat-i İslâmî'ye göre modern dünyada bütün Müslüman devletlerin başında şeytani, günahkâr, kötü liderler vardır. Onları teorik ve pratik olarak devirip bu şekilde inançlı ve dindar bir toplumu oluşturacak duruma getirmek gereklidir.⁵¹ Özetle ifade edecek olursak Cemâat-i İslâmî'nin gayesi, öncelikle Pakistan'da bir İslâm devleti kurarak burada Müslüman bir toplum oluşturmaktır. Daha sonra da buradan bütün dünyaya yayılarak evrensel bir İslâm inkılâbı gerçekleştirmektir.

Sonuç

İslâm dünyasının Batı'nın sömürgesi altına girmesiyle bu duruma tepki olarak ortaya çıkan birçok diriliş hareketinin ortak amacı İslâm'ı yeniden hayata geçirmek ve İslâm dünyasını Batı sömürgesinden kurtarmak için gerekli adımların atılmasıydı. 20. yüzyılın başlarında aynı düşüncelerle ortaya çıkan Cemâat-i İslâmî'nin hedefi, gerçek İslâm anlayışı üzerinde olan ideal Müslümanlarla ilk dönem İslâm toplumu olan Hz. Muhammed'in oluşturduğu bu topluluğun yapmış olduğu inkılâbı günümüzde gerçekleştirmeye çalışmaktı. Bu devrim sadece Hindistan'da değil bütün dünyayı içine alacak şekilde geniş kapsamlıydı. Cemâat-i İslâmî, bütün İslâmî siyasi düşüncesini bu gelenek üzerine inşa eder. Mevdûdî'nin, İslâm'ın en doğru ve saf haliyle sadece o dönemde yaşandığını düşünmesi, ilk dönemi idealize ettiğini göstermektedir. Cemâat-i İslâmî olarak bütün zamanlara hitap eden ve sorunlara çözüm üreten bir İslâm düşüncesine sahip olduklarını iddia etmekte, ancak onun ilk dönemi idealize eden tavrı evrensellik düşüncesiyle çelişmektedir.

Cemâat-i İslâmî'nin dini ve siyasî otoritesinin temsilcisi olan Mevdûdî, böyle bir amacın gerçekleşmesi için öncelikle insanların zihni ve ahlaki yönden ıslah edilmesi gerektiği, bireylerin bu şekilde değişime uğradıktan sonra zaten toplumunda değişmesinin kolay olacağı görüşündeydi. Ancak 1947 bağımsızlık hareketinden sonra zihni ve ahlaki değişimle birlikte siyasetin de önemi üzerinde düşünölmeye başlandı. Cemâat-i İslâmî için yönetimde yer almak, siyasi bir güç elde etmenin onu hedefine ulaştıracak araç olarak

⁵⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz. Mevdûdî, *Tahrîk-i İslâmî ka Âyende Lâiha-i Amel*, s. 138-145.

⁵¹ Ahmad, *Islamic Modernism in India and Pakistan 1857-1964*, s. 215-216.

görölmeye başlandı. Ancak siyasete girecek olgunluğa ulaşmadığını düşünen Cemâat-i İslâmî'nin bazı üyeleri Cemâat-i İslâmî'nin siyasete girmesinin ona zarar vereceği kanaatindeydiler. Bu konuda Mevdûdî'yle anlaşamayan gurup arasında ciddi tartışmalar yaşanmış hatta yaşanan bu fikir ayrılıkları neticesinde âlim olan bazı üyeler Cemâat-i İslâmî'den ayrılmıştır.

Bütün bu olumsuzluklara rağmen Cemâat-i İslâmî'nin seçimlere girmesi ve iktidara gelmek için çabaları devam etmiştir. Burada Mevdûdî'nin Cemâat-i İslâmî üzerindeki etkisinin çok güçlü olduğunu söylemek mümkündür. Diğer önemli olan bir husus da Cemâat-i İslâmî'nin bu özelliğinin, cemaatten çok dini ve siyasi bir parti gibi hareket etmesidir. Cemâat-i İslâmî siyasete yönelişini, her ne kadar onu muhaliflerine karşı rekabeti getirse de Cemâat-i İslâmî'nin üyelik kriterleri ele alındığında bu yarışın dışında oldukça idealist bir bakış açısıyla devam etmektedir. Bu durum Cemâat-i İslâmî'nin idealist yaklaşımlarının siyaset karşısında tam anlamıyla değerini yitirmediğini göstermektedir.

Cemâat-i İslâmî'ye göre dinin bir ideoloji işlevi görmesi ve toplumun bütün alanlarında kendini hissettirmesiyle, bütün sosyal, ekonomik ve siyaset gibi bütün yaşam alanlarını kapsar. Cemâat-i İslâmî'nin, dinde siyasetin önemli bir yeri olduğunu düşünmesi, bu hareketin bütün faaliyetlerini dine dayandırmasına sebep olmuştur.

Kaynakça

- Ammara, Muhammed *Ebu'l-A'lâ el-Mevdûdî. ve's-Sahvetü'l-İslâmîyye*. Kahire: Dârü'ş-Şuruk, 1987.
- Ahmad, Anis. "Mevdûdî". *DİA*. İstanbul:XXIX, 2004.
- Ahmed, Enis. "Tebdil-i Nizam, Tahrîk-i Hükümeti Ameli: Çend Pehlu". *Mahnâme Âlemi Tercümânü'l-Kur'ân*. Nisan 2017. (http://tarjumanulquran.org/site/publication_detail/1027)
- Ahmad Aziz. *Islamic Modernism in India and Pakistan 1857-1964*. Bombay Karachi: Oxford University Press London, 1967.
- Ahmad, Khurshid. "The Voice of Muslim America, Great Movements of The 20th Century". *Jama'at-e Islami*, no. 2 (investigativeproject.org/documents/misc/489.pdf)
- Birişik, Abdulhamit. *Mevdûdî: Hayatı, Görüşleri ve Eserleri* (Doğumunun 100. Yılı Anısına Sempozyum), ed. Abdulhamit Birişik. İstanbul: İnsan Yayınları, 2007.

- Burki, Shahid Javed. *Historical Dictionary of Pakistan*. Oxford: The Scarecrow Press, Third Edition, 2006.
- Esposito, John L. *Güçlenen İslâm'ın Yankıları*. çev. Erol Çatalbaş İstanbul: Yöneliş Yayınları, 1989.
- Esposito, John L. "Mawdudî, Sayyid Abû Al-A'la". *The Oxford Encyclopedia of the Modern İslâmîc World*, New York: Volume III, 1995.
- Gilanî, Syed Asad. *Maudûdî Thought and Movement*. Lahor: 1984.
- Gilanî, Esad. *Mevdûdî'in Hayatı*. çev. N. Ahmed Asrar. İstanbul: Hilal Yayınları, 2000.
- Hasan, Masudul. *Sayyid Abul A'la Maudûdî and His Thought I-II*. Lahor: İslâmîc Publications, 1984.
- Mevdûdî, Seyyid Ebu'l-A'lâ. *Cemâat-i İslâmî Ki Sal 29*. Lahor: Şube-i Neşriyat Cemâat-i İslâmî Pakistan, 1970.
- Mevdûdî, Seyyid Ebu'l-A'lâ. *Tahrîk-i İslâmî: Eyk Tarih Eyk Dâstân*. ed. Hurşid Ahmed. Lahor: 2013.
- Mevdûdî, Seyyid Ebu'l-A'lâ. *Tahrîk-i İslâmî ka Âyende Lâiha-i Amel*. Lahor: 2011.
- Mevdûdî, Seyyid Ebu'l-A'lâ. *İslâmî Riyâset*. Yayına haz. Hurşid Ahmed. Lahor: 1386/1967.
- Mevdûdî, Seyyid Ebu'l-A'lâ. *İslâm'da Hükümet*. çev. Ali Genceli. İstanbul: Hilal Yayınları, V. Baskı, 2006.
- Mevdûdî, Seyyid Ebu'l-A'lâ. "İslam'ın Siyaset Görüşü". *Azgın Medeniyet-Huzur ve Kurtuluş* içinde. çev. Ali Zengin. İstanbul: 2004.
- Mevdûdî, Seyyid Ebu'l-A'lâ. *İslam İnkılabının Programı*. Çev. Mikail Bayram. Ankara: Hilal Yayınları, 1969.
- Mevdûdî, Seyyid Ebu'l-A'lâ. *İslami Hareketin Ahlâki Temelleri*, çev. Ali Uslu, Hilal Yay., Ankara, 1967.
- Moghni, Abdul. "Sayyid Abul Ala Maudoodi-A tribute". *The MWL Journal*. Makkah: Vol. 7(8), June 1980,
- Moten, Abdul Rashid. "Mawdudî and the Transformation of Jama'at-e Islami in Pakistan". *The Muslim World*. Vol. 93, No.3, July / October 2003.
- Nasr, Seyed Vali Reza. *The Vanguard of The Islamic Revolution: The Jama'at-i-i Islami of Pakistan*. London: University of California Press, 1994.
- Saulat, Sarwat. *Maulana Maududi*. Karachi: IIP, 1979.
- Selimi, Ali Aşğar. "Din ka Hakiki Maksad: Nizam Adl Ka Kıyam". *Mahnâme Âlemi Tercümânü'l-Kur'ân*. Mart 2015.
http://tarjumanulquran.org/site/publication_detail/686
- Şahin, Gülşen. *Mevdûdî'nin Din ve Siyaset Anlayışı*. Elazığ: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, 2011.